

HISTORIE

historie@telegraaf.nl

ZĀR-SIERAAD VERBOND VROUW MET GEEST

Vrouwen zijn vaak dol op sieraden, maar bij de Egyptenaren ging dat niet alleen om het vergroten van de schoonheid. Promovenda aan de Universiteit Leiden Sigrid van Roode kocht jaren terug tijdens haar studie Egyptologie een zār-hanger als herinnering voor thuis. „Ze waren populair bij toeristen, maar niemand wist er veel meer over te vertellen dan dat ze in de 19e en 20e eeuw werden gedragen door vrouwen die bezeten waren door een geest en dat ze werden gebruikt in een ritueel om met diezelfde geesten te communiceren. Als je doorvroeg, werd het afgedaan als onzinnig bijgeloof.” Geraakt door de schoonheid van de sieraden – ze had inmiddels zelf een aardige collectie – en

nieuwsgierig van aard besloot Van Roode, archeoloog en sieraadenhistoricus, nader onderzoek te doen en ontdekte dat het meer is dan versiering, namelijk een interessante bron over het leven van vrouwen. „Het zār-ritueel bestaat nog steeds, maar de sieraden worden niet meer gebruikt. Dat triggerde mij om uit te zoeken waarom dat zo was, waar ze dan voor gebruikt werden, en hoe ze er eigenlijk in terecht kwamen.” Ze begon haar speurtocht in Afrika waar het zār-ritueel wortels heeft. „De hele bezetenheidsreligie die erachter zit, komt voort uit een Afrikaanse religie, die via de slavenhandel in Egypte is beland. Je zou het gebruik van deze objecten dan ook het best

kunnen vergelijken met 'power objects', zoals je die in verschillende Afrikaanse culturen ziet.” Draggers van een zār-sieraad geloven dat ze bezeten zijn door een geest. Dat beroerde gevoel kun je 'afkopen' via een deal met zo'n geest, die daarvoor wel wat terugverlangt: een offerdier of sieraden.

Huwelijksperikelen

Op de platte sieraden staat vaak aan de ene kant een Arabische tekst, aan de andere kant prijkt een verbeelding van de geest, schetst Van Roode. „Dat is de kant die vrouwen tegen hun borst droegen. Dat maakt de sieraden heel persoonlijk. Het is echt iets tussen de geest en jou.” Daarnaast geven de sieraden

informatie over het leven van toen en wat vrouwen bezig hield. Op veel hangers zijn rivierwezens te zien die in of rond de Nijl verbleven. Maar ook de Ottomaanse en daarna de Britse onderdrukking was zichtbaar door afbeeldingen van officieren. En uiteraard vruchtbaarheidssymbolen die toonden hoe belangrijk kinderen krijgen was. Een andere kant van de sieraden geven inzicht in het huishoudboekje van de vrouwen. Van Roode sloeg aan het rekenen en kwam tot de conclusie dat zo'n zār-ritueel ongeveer een jaar-salaris kostte. „Vrouwen zetten een zār-ceremonie daarom wel eens in als ze vermoedden dat hun man een tweede vrouw aan het zoeken was, zodat hij de

bruidsschat niet meer kon betalen.” En als de huwelijksperikelen helemaal uit de hand liepen en gevreesd werd voor een scheiding, dan was het goed om wat extra zār-sieraden voor economische zelfstandigheid achter de hand te hebben.

Jeroen Hendriks